

a kilencvenes években Oxfordban, mást 2013-ban Budapesten, és megint mást 2017-ben Kapolcson. Itt és most a nézők egy részéből felszabadult, hangos nevetést és jókedvű beszélőket, másokból cinkos mosolyt csalt elő. A kapolcsi tüntetések felfoghatók az 51-es körzet kiállításának kiterjesztéseként, élő reklámként, létdemonstrációként, de a viszony meg is fordítható, azaz a kiállított táblák éppen nyugvó performanszkellékeknek, relikviáknak is tekinthetők. A borostyánház szoba-konyhája és padlása, valamint az 51-es körzet új helyszínéül megnyílt pince az idén 80 éves Tót Endrének dedikált önálló kiállításaként működött, a semmi-táblák kontextusaként. A „Talpra magyar underground” felirattal jelölt boltíves pincében Tót örömeit okozó semmisségei (Örülök ha... képsor és videó), és erre reflektálva Galántai *Kézzelfogható, nemzeti és átlátható* című üveg tüntetőtáblája (2015) volt látható.

„Talpra magyar underground” | Részlet a kiállításból

A borostyánházban a konyha falán Tót „üres képei”, a széles kéményajtón benézve, egy monitoron Tót Endre életinterjúja volt megtekinthető. A szobában láthattuk Tót zérómunkáit, miközben a pincéből madárcsicsergés hallatszott; a fafészer padlására kitekintve a budapesti zero-demo tüntetés videója ment, a háttérből indiai mantrák hangja szűrődött be. Az egymásba folyó kiállítások kiegészítették egymást, az egész szerves egészet alkotott, melyben Tót zéró-munkái¹¹ a semmi táblák háttérét adták. Tót érdeklődése a semmi iránt és a zérók használata egész életművét végigkísérik. Első zéró darabjait az 1971-es párizsi biennálén mutatta be (pl. átutalási postautalvány o, azaz nulla forintra kiállítva, vagy egy levél, ahol a borítékon a feladó adatain és a címzett nevének kívül minden o). A következő években több helyen rendezett zero-typing akciókat, a több száz/ezer zéróval megírt lapot a kiállítás végeztével a világ minden tájára szétküldte (akció + kiállítás + mail art egyidőben). Az első Zéró-tüntetés – mely a hetvenes évek közepétől megvalósított utcai akciók továbbgondolása – 1980-ban, Viersenben szervezte.

Galántai György a kétoldalas tüntetőtáblákon a „semmi” (fogalom) és a „nulla” (szám) egymáshoz való viszonyát jeleníti meg. A nullák az élet értelmetlenségét jelentik, a táblák hátoldalán pedig a nullák feloldásaként megjelenő „semmi” szövegek az élet értelméről beszélnek. Így lesz a nullából semmi és a semmiből valami. Ez az, ami az 51-es körzetben megjelenő installációs térben vált átélhetővé, a semmi-szövegek és a meditatív hatású hangzaskultúrák által.

A kuratori tematika harmadik eleme, a „kitüntetés” a Galántai házban (K55) szerepelt, ahol már az 1990-es évek eleje óta valósulnak meg Artpool-projektek. A portál vizuális kialakítása minden évben a kiállítás kezdő képeként funkcionál. Idén a bejáratot a háznak támasztott nagyméretű asszablázs, Galántai György

¹¹ TÓT Endre, *Zéró retrospektív, (zéró-munkák 1971-1984)*, <http://www.artpool.hu/Fluxus/Tot.html>

Kitüntetései című műve (1976–2017) takarta. A sátorszerűen elhelyezett alkotás mögött az ajtón Erdély Miklós – molinóra nagyított – *Kitüntetései*¹² című írása egész nap olvasható, és még hallható is volt archív hangfelvételtől.

Az esténi nyitvatartó kiállításon a kitüntetések társadalmi ritusára reflektáló műalkotások, videódokumentumok voltak láthatók. Kitüntetésművek (pl. ERDÉLY MIKLÓS, TÓTH GÁBOR); fiktív intézményi díjak, művészeti projektek (pl. „DADAMA kitüntető applikációval ellátott oklevél, 2009”, „TRIPICON díszpolgára diploma, 1985”, Major János díj, Mécs Miki díj, Nemzeti Művészetért Alapítvány napidíj); alternatív művészeti díjak (pl. Kassák díj és Katalizátor díj). A bemutatott munkák legfontosabb üzenete, hogy a művészeti kitüntetések és díjak szinte mindig, minden rendszerben az abszurdba hajlanak. A hatalomhoz való alattvalói igazodás torzképét adja Erdély Miklós maróan gúnyos *Kitüntetései* című írása, különösen a záró sorok: „Egyelőre, sajnos minden elővigyázatosság, fertőtlenítés és tartósító kezelés ellenére, hol egyik, hol a másik nehezen megszerzett titkos kitüntetésem váratlanul megfolyik és alig fokozható szegényezetem-től kísérvé a nadrágomba csorog.” Hasonlóan kritikus hangvételű gondolatot fogalmazott meg egyébként az állami kitüntetésekéről Herbert Marcuse, aki szerint nem a szeméremszörzetét felfedő nő képe obszcén, hanem a háborús agresszor oldalán nyert kitüntetését mutogató díszegyenruhás tábornok;¹³ az Erdély által bírált erőszak- és hatalom-tisztelet a vasfüggöny mindkét oldalán jelen volt ebben az időszakban. Erdély textusához jól illeszkedik Galántai 1977-es *Díj-csapda* című ironikus tárgyunkja, illetve ellenpontosítja azt humoros önkéntes munkái: a *Mindenki kitüntetései* című nagyméretű tükörmunka (2015) vagy a *Kitüntető eszköz* (2017). Ez utóbbi, egy plazmagömb, mely automatikusan kitünteti mindenkit, aki megérinti, azaz demokratizálja és ezáltal semmivé foszlatja a kitüntetések övező kultikus szemléletet.

A *Tüntetés / Kitüntetés / Semmi* projekt – a kiállítótér hűvös biztonság helyett a közterület kiszolgáltatottságát felvállalva – az Artpool kutatási területéhez tartozó gondolati struktúrák felhasználásával, új kuratori rendezőelvet követve valósított meg egy 21. századi művészeti jelenlétet.

Galántai György
© Fotók: Galántai György, Halasi Dóra, Klaniczay Júlia – Artpool Művészetkutató Központ

Galántait idézve: „Az új művészet akkor szokott keletkezni, ha rámutat egy új rendezőelvre, amellyel a már ismert újra lehet rendezni, és amely az eddigi találmányokat magába foglalja, bizonyosakat pedig megszüntet.”¹⁴

¹² Erdély Miklós: *Kitüntetései*ről, 1974, <http://www.artpool.hu/Erdely/Kituntetes.html>

¹³ Herbert Marcuse: *An Essay on Liberation*, Boston, Beacon, 1969, pp. 7-8.

¹⁴ Galántai a művészetről, 1979. január 2., in: *Galántai – Életművek/Lifeworks 1968-1993*, Artpool – Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1996, p. 44. http://www.galantai.hu/naplo/A_muveszetről.html

PALOTAI JÁNOS

Képzőművészet filmen és filmben

9. Nemzetközi Képzőművészeti Filmfesztivál

Szolnok, 2016. október. 12–16.

13. Nemzetközi Animációs Filmfesztivál (KAFF)

Kecskemét, 2017. június 21–25.

A címbeli különbség oka, hogy egyik esetben a film dokumentálja a művészetet, a másikban a celluloid, s a filmvászon vagy más hordozó felület a festő kanavaszával azonos műalkotássá válik.¹ Persze, átfedések akadnak: a szolnoki fesztiválon vetítették például a New York-i DAN PEREZ filmjét, melyben átfesti a graffitiket Bronxban, miközben kamerazza az eseményt. Egy másik filmnek is „utcai festő” egyik készítője, a katalán ALEXIS GORDO HOSTAU grafikus. Társával, GUSTAVO LÓPEZ LACALLE-val a barcelonai graffiti történetét dolgozták fel az 1990-es évektől. (*A BCN felemelkedése és bukása*) Az olimpia lehetőséget adott a helyieknek a nemzetközi nyilvánosság előtti megjelenésre, így a külvárosok helyett az új kortárs múzeum (MACBA)

¹ Előbbi Szolnok, utóbbi a KAFF példája. Szolnokon is szerepeltek animációk, az átfedések miatt ezeket alább tárgyaljuk.

előterét használták fel. Az utcai festészetről több film is szerepelt ezeken a fesztiválokon, jelezvén, hogy a művészettörténet részévé vált a jelenség.

Jónéhány film az amerikai művészetről szólt. MARCIEE BEGLEITER munkája például, egy korábban írt drámájának központi alakját, a fiatalon elhunyt szobrász-festőt, a nálunk talán kevésbé Eva Hessét mutatta be. Hesse az 1960-as években állított ki installációkat. Neveztek excentrikus absztraktaknak, minimalistának, önfeltáronak. Háló vagy rács szerű műveiben felfedezhető Jackson Pollock és Barnett Newman hatása. A film elnyerte a Fesztivál díját. CORINNA BELZ a nemzetközileg elismert német kurátort, Kaspar Königet kísérte el New Yorkba. König a pop art fénykorában évekig élt Amerikában, majd 2000–2012 között a kölni Ludwig Múzeum igazgatója volt. New Yorkban újra találkozik CLAES OLDENBURGGAL, a

Dan Perez
Graffractal: The Bronx Street Art Renaissance, 2015

lány szobrok készítőjével, akit több kiállításon mutatott be, s együtt hozták létre a „Maus Museumot”.² Majd felkeresi a generációkkal fiatalabb, figurális expresszionista NICOLE EISENMANT, aki a politizáló festészetről folyó diskurzusok közben elkészíti vendége portróját. Kimeríthetetlen téma a szürrealizmus. ÁLVARO MERINO a 103 éves PEPIN BELLOT faggatta, aki ismerőse, barátja volt Buñuelnek, Dalínak, Lorcának, felidézve a kort fotókkal és filmekkel. Az utóbbi években megnőtt a fiatal filmesek, szakértők érdeklődése a kelet-európai szürrealizmus iránt, amire lengyel példát láttunk: ADRIANNA és ZBIGNIEW KSIĄŻEK *Tadeusz Kantor és köre* című filmjükben bemutatják, Kantor miképpen gyűjtötte körébe a bezárt krakkói művészeti főiskola növendékeit, akik révén kinőtt a háború utáni lengyel avantgard. Hiányoztak viszont a dadaizmusról szóló filmek, s ez furcsa, éppen a centenáriumi évében.

2 A munka látható volt Budapesten is, a Ludwig Múzeum – Kortárs Művészet Múzeum Ludwig Goes Pop + The East Side Story című kiállításán (2015. október 9 – 2016. január 3.)

Nézzük a magyarokat: a RUSZA DÉNES-SPITZER FRUZZINA páros Vörösváry Ákos kiállításán (*Létra*),³ a régi tárgykultúrában fedezik fel a népi szürrealizmust, a túlzásokat, a kétféle lovat. LENGYEL BOLDIZSÁR filmjében az El Kazovszkij kiállításra⁴ és az életműre reagáló értékeléseket gyűjtötte össze. Itt minimális a film (2015) és az életmű közötti távolság, ez megkönnyíti az emlékezést, de nehezíti az értékelést, ami persze még nem zárult le. Nagyobb időtávolság van a fiatal KOVÁCS GÁBOR ATTILA és témája, *Barcsay Jenő* (1900–1988) között. Filmje valóban, mint a címe is, *Szubjektív konstrukciókból*, Barcsay diákjai, kollégái emlékeiből áll. A dicséreteken túli vélemények is elhangzanak: Maurer Dóra munkái nem tetszettek tanárának, viszonyuk nem volt jó; más szerint Barcsay megújulása „későn jött”.

3 *A létra*. Vörösváry Ákos installációi, Múcsarnok, Budapest, 2015. november 5 – 2016. január 31.
4 *A túlélő árnyéka*. Az El Kazovszkij-élet/mű, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2015. november 6 – február 14.

Andrasev Nadja
A nyalintás nesze, 2016

Tóth Luca
Superbia, 2016

Kutatója, SZABÓ NOÉMI, Barcsay festészetét az európai művészettel összemérve pusztán hazai jelenségnek tartja.

A KAFF felvezetője a Luther Mártonról készült sorozat bemutatása volt. Alakja jelképe a reformációnak, az újkori paradigmaváltásnak. RICHLY ZSOLT animációjában felvonultatja a kor technikai újdonságait és jócskán eltérve a keresztény ikonográfiától, a polgárosodást helyezi a középpontba. A kort idézi OROSZ ISTVÁN és HORKAY ISTVÁN Dürer *Rinocéroszáról* készült filmjében is, és arra a sajátos következtetésre jutnak, hogy a metszet koncept artos (?), mert a festő nem látta az állatot. A szó, a verbalitás és a film viszonya évek óta foglalkoztatja a fiatal animációs művészeket. KREIF ZSUZSANNA *Candide*-ja Voltaire művének dekonstrukciója. ANDRASEV NADJA pedig Bodor Ádám novelláját szedte szét a *Nyalintás nesze*-ben. Érthető módon hangeffekteket használ, miközben neoprimitív stílusa provokatív a hagyományossal szemben. Hasonló radikalizmus jellemzi a diák mezőny adaptációit. Szembe menve a kánonnal – miszerint Petri György verseit nem lehet filmre vinni – a költő szimbolikájához közeli képeket kerestek. CZANIK GEORGINA a *Halálhoz* – amit Xaver Xilophon *Roadtrip* című filmje is ihletett –, ÁCS ZSUZSANNA rajz animációja a *KÁ-Európai értelmiségéhez*, KISS G. MELINDA redukált színvilága a *Töprengéseimből*-höz, s kísérleteik sikerrel jártak.

Erős tendenciának látszik a természet, s benne az állatok szimbolikájának alkalmazása. Domináltak a macskafélék: a vörös tigris a fehérre vadászik LOVRITY ANNA *Vulkánszigetén*. A konstruktivizmust idéző rajzanimáció a táj, a színek is jelentéshordozók. WUNDER JUDIT sötét tónusú, karikírozott *Kötelékében* a macska a nő álmolvagya. A fekete macska földiját hozott a filmnek, s a MOME-nak.⁵ A téma legerősebb megfogalmazása a *Superbia* volt. A fogalom felvulkodottságot, dölyföt jelent, a 7 fő bűn egyike. TÓTH LUCA filmje a maskulinitás kritikája: története nemi szerepek cseréje, amit Bosch-i vízióban, burjánzó szexuális jelképek erdejében mutat be. Feltűnik a -Tahitira – menekülő Gauguin, valamint Apollinaire és a szürrealista „alapítók”. Pandantja BÁRÁNY DÁNIEL *Házibulija*. Egy vonallal rajzolt zsúfolt film, melynek változó, „folyékony” téralkotása szinkronban van a hanggal, kifejezve alkotója gondolatrohámát, humorát. Ihletője Boris Vian regénye, a *Venyigeszű és a plankton*. Több filmben is kitapintható, érzékelhető a más képfajtákhoz való viszony folyamatos alakulása, változása. DELL'EDERA DÁVID *Balkonja* erős látványvilágú, geometrikus, naturális stilizációja közel áll az élőszereplős filmhez. GLASER KATI *Virágnyelve* mixanimáció: a realitás visszastilizálása, élő és „lapos” sík képek, makro- és mikrovilág összerakása. A kánon kritikáját jelzik a paródiák. TAKÁCS ANIKÓ a *Cosmic jacuzziban* a pop műfajból úz gúnyt, René Laloux pszichedelikus filmjeire emlékeztetve. KLINGL BÉLA *A kozmosz nagyköveteiben* az a Kubrick-féle 2001 – *Űrodüsszeia* (1968) parafrázisát és a szovjet Lajka kutyakísérlet átpolitizálását adja. Használja a montázst: a filmvégi manipulált tv képen a visszatérést látni, majd a titkosított dossziét. Erre úszik rá a gyártó stúdió neve: KGB. Másik filmje – Koós Árpáddal – a *Hunor*, a sorozathős Superman hazai, rendszerváltáskori változata. TÓTH ROLAND műve a – tolerancia mellett – tekintet és a kép újragondolására készített. *Istók, a lápi gyerek* történetéről szól, akit a 18. században, megtalálása után látványosságként mutogattak. Ijesztő nézésétől borzongtak a nézők: miután megfigyelték, s betörték egyedi világába a látvány tárgyává vált, ám ő is megfigyelő lett. Fenyegetettsége kiterjedt az őt elfogó civilizáltakra, így az ő világukban a fiú lett a betolakodó.

PÁLFI ZSOLT – BERG JUDIT *Lenge meséiből* – készített a kisgyerek „célcsoport” számára filmet: munkája, amely a természet rejtett értékeinek feltárása mellett azok védelmére is tanít, hosszú idő után az első egészestés hazai rajzfilm.

5 A díjazottak listája a www.kaff.hu-n olvasható.

inside express →

Fiatal
Képzőművészek
Stúdiója Egyesület
studio.c3.hu

KOÓS GÁBOR
Unfolded Territories, 2017
Frottage installáció,
papír, linófesték, fa
450×350×200 cm
Installáció: Chimera-Project Gallery, 2017
© Fotó: Hegyháti Réka | A Chimera-
Project Gallery hozzájárulásával

Andrea Kalinová
Hot Modern, 2014-től, fotó

Hátrahagyott utópiák

ANDREA KALINOVÁ
MONI K. HUBER
NEMES CSABA

Budapest Galéria

1036 Budapest, Lajos utca 158.

2017. szeptember 20 – október 29.

